

مبنای مسئولیت بانک در صندوق امانات بانکی

۱. سیامک جعفرزاده*: دانشیار گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران
۲. طاهر اعیادی: دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)
۳. بتول موسوی: دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

چکیده

در زمینه مسئولیت بانک در قبال صندوق‌های سپرده‌گذاری بانکی، شکاف پژوهشی‌ای وجود دارد که این مطالعه با هدف تکمیل تحقیقات قبلی به آن می‌پردازد. این مطالعه به‌طور خاص به بررسی ماهیت قراردادی که در صندوق‌های سپرده‌گذاری بانکی دخیل است، با رویکرد تحلیلی-توصیفی می‌پردازد. سؤالات کلیدی مطرح شده شامل موارد زیر است: آیا دسته‌بندی این قرارداد تحت عنوان خدمات بانکی (که شامل تخصص و حرفه‌ای‌گری است) دامنه مسئولیت بانک را گسترش می‌دهد؟ آیا ماده ۳۸۶ قانون تجارت به قراردادهای صندوق بانکی قابل اعمال است؟ آیا دخالت بیمه بر اساس مسئولیت طرف‌های مسئول تأثیرگذار است؟ این مطالعه به‌صورت تحلیلی به این سؤالات پرداخته و یافته‌های اولیه نشان می‌دهد که قرارداد صندوق سپرده بانکی را می‌توان به‌عنوان یک قرارداد اجاره دسته‌بندی کرد که به‌طور ضمنی شامل تعهد به ایمنی است. این تعهد به ایمنی، مسئولیت بانک را از یک تعهد به وسیله به تعهد به نتیجه تبدیل می‌کند، که این امر به دلیل ماهیت تخصصی و حرفه‌ای خدمات بانکی است. علاوه بر این، با توجه به اینکه این تعهد به نظم اقتصادی و عمومی جامعه مرتبط است، قرارداد اجاره را فراتر از شکل سنتی خود می‌برد. تعهد به ایمنی از ماده ۳۸۶ قانون تجارت مشتق شده است و از آنجا که بیمه‌گذار معمولاً خود مشتری است، در موارد سرقت ساده، ممکن است مسئولیت تضامنی بین مقامات پرداخت ایجاد شود.

واژگان کلیدی: صندوق بانکی، سپرده، اجاره، تعهد به ایمنی، بیمه، مسئولیت تضامنی.

جعفرزاده، سیامک، اعیادی، طاهر، و موسوی، بتول. (۱۴۰۲). مبنای مسئولیت بانک در صندوق امانات بانکی. پژوهش‌های تطبیقی فقه، حقوق و سیاست، ۵(۱)، ۲۷-۳۹.

© ۱۴۰۲ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

بشر در طول تاریخ همواره برای در امان نگه داشتن اشیای قیمتی خویش از گزند سارقان، راهکارهای متعددی را در پیش می‌گرفته است. با پیشرفت جوامع، تاسیس بانک‌ها و قدرت‌یابی آن‌ها، بانک‌ها با اجاره صندوق امانات برای حفاظت از اشیاء، اسناد و اوراق بهادار مشتریان، خدمت جدیدی را به مشتریان ارائه نمودند که در برابر این خدمات بانکی سود خود را نیز لحاظ می‌کردند. هدف مشتری از گذاشتن اشیاء در صندوق امانات بانک، به دلیل امنیت و تدابیر حفاظتی است که در صندوق وجود دارد، و مشتری به این دلیل است که به جای نگهداری آن در منزل خود ترجیح می‌دهد آن را در صندوق بانک بگذارد. حقوقدانان در مورد ماهیت حقوقی این قرارداد، بحث‌ها و نظریات متفاوتی ارائه نموده‌اند. از یک سو تخصص و تدابیر امنیتی بانک، و از سوی دیگر، اجرت پرداختی در مقابل خدمات بانکی و هم چنین عدم آگاهی بانک از محتویات صندوق و دسترسی مشتری به محتویات صندوق، باعث پیچیدگی در تشخیص و شناخت ماهیت چنین قراردادی شده است. چون ماهیت این قرارداد نزدیک به عقود مانند ودیعه، اجاره، عقدمختلط، عقد نامعین، یا عقد حفاظت شبیه است. برخی با استناد به بنای عقلا، عرف، ظاهر و خلاف مقتضای ذات عقد، معتقد به ودیعه بودن صندوق امانات بانکی هستند، چرا که مشتریان بانک با هدف حفاظت از اموال و اسناد آن‌ها را به امانت می‌سپارند، و صندوق امانات فقط ابزاری است که امین جهت ایفای کامل تعهدات خود از آن استفاده می‌کند (صاحبی، ۱۳۹۵، ص ۱۱۴).

برخی نیز با در نظر گرفتن اجاره و ودیعه قائل بر مختلط بودن ماهیت صندوق امانات هستند به طوری که اجاره صندوق مقدمه امانت گذاشتن آن است و هدف نهایی و مطلوب استفاده از تعهد ایمنی بانک در حفاظت از صندوق است (کاتوزیان، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۳۵۵). برخی نیز معتقدند که ماهیت این صندوق نه عقد اجاره و نه عقد ودیعه و نه مخلوطی از آن دو عقد بلکه تابع عقود نامعین و مشمول آن می‌باشد (عاکفی قاضیانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۹). برخی نیز با الهام از حقوق فرانسه ماهیت صندوق بانکی را عقد حفاظت می‌دانند که به دلیل ناشناخته بودن چنین عقدی در حقوق ایران سعی در قرار دادن این عقد در زمره عقود نامعین دارد (سعادت مصطفوی، تاتاری، ۱۳۹۲، ص ۲۳؛ امیری، ۱۴۰۲، ص ۱۹).

وجود تعارض و اختلاف نظر بین حقوقدانان و نویسندگان خود گویای مهم بودن شناخت ماهیت این عقد است، در بررسی ماهیت صندوق بانکی با عنایت به اینکه مواد مصرحی در قانون وجود ندارد، اغلب مشتری با اعتماد به عبارات «صندوق امانات بانکی» این مفهوم را به خود تلقین می‌کنند که ماهیت این صندوق ودیعه است، و در نقطه مقابل بانک‌ها نیز با به توسل به قانون عملیات بانکداری بدون ربا، معتقد به اجاره بودن ماهیت این صندوق هستند، و همین تعارض‌ها ممکن است به دلیل اختلاف در اراده موجب بطلان چنین عقدی باشد؛ چراکه که مشتری قصد ودیعه و بانک‌ها قصد اجاره دارند. پس سوال مهم این است که ماهیت این عمل حقوقی چیست؟ آیا عقود مشابه در قوانین ایران وجود دارد که قابل قیاس با این قرارداد باشد؟ آیا ورود بیمه دامنه نوع مسئولیت مسببان را تغییر می‌دهد؟ آیا سرقت مشمول قوه قاهرانه است؟ فقدان نص صریح قانون در باب ماهیت قرارداد صندوق بانکی، عدم اتفاق نظر بین حقوقدانان و نویسندگان، ما را بر آن داشت به روش توصیفی و تحلیلی در جهت تکمیل خلأهای پژوهشی صورت گرفته با بررسی عقود مشابه و بخصوص با تکیه بر ورود نوظهور عقد بیمه (بخصوص از زمان سرقت صندوق بانکی در تهران) در کنار این عقد، سعی بر شفاف سازی ماهیت قرارداد صندوق بانکی کرده باشیم.

۱. مقتضای ودیعه

آنچه در بدو ورود به بررسی ماهیت صندوق بانکی زودتر به ذهن می‌رسد، امانی بودن چنین عقدی است، شاید وجود عنوان «صندوق امانات بانکی» ذهن مشتری را بیشتر به سمت کشیده باشد که اموالی که در صندوق می‌گذارند، بانک را مجاب می‌کند که از آن نگهداری کند. در ودیعه عنصر و جوهره اساسی آن نگهداری است و نایب گرفتن برای نگهداری از مال است. عقد ودیعه سه ویژگی متمایز دارد، ویژگی اول، سپردن مال برای نگهداری. ویژگی دوم، نیابت برای نگه داری که این نگهداری جنبه‌ی اصلی دارد نه فرعی. ویژگی سوم، تعهد به رد مال در صورت مطالبه مودع. قانونگذار در ماده قانون مدنی م ۶۰۷ با لحنی عقد و یعه را توضیح داده که به اعتقاد برخی از حقوقدانان عقد عینی است «ودیعه عقد عینی است و تا مالی تسلیم نشده تعهدی برای امین ایجاد نمی‌گردد» (لنگرودی، ۱۴۰۰، ص ۳۳۸).

ولی این توجیه درست نیست و عقد ودیعه، عقد رضایی است و با ایجاب و قبول واقع می‌شود. سپردن با اینکه از رکن ودیعه است اما مفهوم سپردن به صورت مادی یعنی به قبض دادن نیست و مهم در اختیار قراردادن مال مورد امانت به امین است، به همین علت ودیعه عقدی عینی نیست. تاریخ مطالبه مختص امانات مالکانه است، که قبل از آن تاریخ امین مکلف به رد نیست (رودیجانی، ۱۳۹۰). و شاید بخاطر همین است که در فقه در تعریف از عقد ودیعه عبارت نیابت برای حفظ استفاده شده و از کلمه‌ی سپردن حرفی به میان نیامده است.

۱-۱. بررسی ماهیت قرارداد صندوق بانکی از نگاه ودیعه

برخی بر این باورند ماهیت این صندوق که نگهداری اموال و اسناد است همان مقتضای عقد ودیعه است یا قرارداد حفاظت است که آن هم مانند عقد ودیعه نوعی امانت است و مشتری با قصد نگهداری و حفاظت به دنبال جایی بهتر از منزل خود است. و مشتری اطمینان خاطری که به تعهدات بانک مبنی بر حفاظت دارند راضی شده‌اند مال خود را در بانک بگذارند، و ظاهر قضیه و بنای عقلا نیز آن را تایید می‌کند (صاحبی، ۱۳۹۵، ص ۵۸).

۱-۲-۱. ایراد اساسی در ودیعه بودن صندوق بانکی

الف. سپردن

منظور از ودیعه، نیابت برای نگهداری است، پس باید مالی به امین داده شود تا امین نگهداری کند و در موقع مشخص یا خواست طرفین آن را به دلیل اینکه استرداد و رد مال به صاحبش از تکلیف امین است که به مالک برگرداند، در حالی که مالی به بانک داده نمی‌شود تا استرداد شود، اگر در رستوران و میهمان‌سرا و سایر اماکن عمومی فردی مأمور گرفتن لباس مشتریان یا اتومبیل آنان شود و در برابر تحویل آن شماره یا رسیدگی بدهد، عقد ودیعه است و هم چنین درجایی که مثلاً ماشین را درگاراژ می‌گذاریم، حفاظت از مال به عهده مالک باشد و صاحب محل اجاره التزامی درباره نگهداری نپذیرد، بی‌گمان عقدی که واقع شده عقد اجاره است، بخصوص درجایی که کلید ماشین انحصاراً در دست مالک باشد (کاتوزیان، ۱۳۹۸، ج ۴، ص ۲۸). چون کلید در اختیار صاحب مال است و به صاحب گاراژ داده نمی‌شود پس کلمه سپردن از اینجا فهمیده نمی‌شود و در صندوق امانات هم کلید در دست مشتری است و بانک از محتوای آن آگاه نیست. پس ودیعه نباید بدانیم (کاشانی، ۱۳۸۸، ص ۱۷۲). و بانک حتی برای دریافت اجرت مبلغی را تحت عنوان قرض الحسنه نگه می‌دارد تا اگر اجرت را سر موعده ندهد از آن محل برداشت کنند، یا در جایی که از تخلیه صندوق خودداری کنند (سعادت مصطفوی، تاتاری، ۱۳۹۲).

ب. آگاهی از محتوای صندوق

برخی از نویسندگان و فقها بر این باور هستند که آگاهی از محتوا نه در فقه و نه در حقوق ایران از شروط صحت نیستند و م ۶۱۸ قانون مدنی نیز از جمله ادله قانونی برای تایید این نظر است از این رو برخی از فقهاء بنای عقد ودیعه را نوعی پوشیده کاری می‌داند (صاحبی، ۱۳۹۵، ص ۵۳). این نظر درست و منطقی نیست چون این ماده اشاره به توافق طرفین در نحوه نگهداری دارد و در خود این ماده اشاره به کلمه «سپردن» کرده در حالی که بانک با امضاء قرارداد توسط مشتری مالی تحویل نمی‌گیرد، ذات ودیعه امانت برای نگهداری است لذا مالی باید به امین سپرده شود تا نگهداری بشود، در حالی که محتوای صندوق امانات به بانک سپرده نمی‌شود و در اختیار مشتری است و بانک نسبت به محتویات آن آگاهی ندارد، پس چطور امکان دارد بانک را نسبت به حفاظت از مالی مسول دانست که در مورد محتویات آن آگاهی ندارد (کاتوزیان، ۱۳۹۸، ج ۴، ص ۲۹).

در مورد مال امانی براساس ماده ۶۱۹ قانون مدنی یکی از تکالیف امین رد آن است و تعهد به رد برای امین یک تعهد به نتیجه است وگرنه امین مسئول است مگر اثبات قوه قاهرانه بکند، در حالی که امین از محتویات مالی که پس باید بدهد اصلاً آگاهی ندارد و یکی از شرایط درستی عقد معلوم و مشخص بودن مورد معامله است بخصوص در جایی که بحث رد مورد معامله تعهد به نتیجه است باید بیشتر در جزئیات مورد معامله دقت و احتیاط لازم را کرد و نباید برای بانک مجهول باشد و گرنه به دلیل مجهول بودن و غرری باطل می‌شود. در بحث آگاهی از محتوای صندوق در مقام اثبات مقدار مال داخل صندوق بعد از وقوع حادثه سرقت؛ این سوال به ذهن می‌آید که کدام یک از طرفین (بانک یا مشتری) منکر و مدعی است؟ اگر اعتقاد بر خالی بودن صندوق داشته باشیم، چیزی خلاف ظاهر است چرا که هیچ فرد معقولی بابت صندوقی که قرار نیست چیزی داخل آن بگذارد، ماهیانه پول نمی‌دهد، پس اگر بانک معتقد بر این ادعا باشد ادعای او خلاف ظاهر است و منکر است و بار اثبات خالی بودن صندوق بر دوش اوست. اگر بانک وجود مال در صندوق را قبول کند ولی اختلاف در میزان مال داخل صندوق باشد؛ در اینجا باید متوسل به اصول فقه از باب اختلاف در حداقل و حداکثر شد به عبارتی در صورتی که ادله‌ی خلاف وجود ندارد باید حکم به قدر متیقن داد و نسبت به مازاد حکم بر براءت بانک داد، منتها اگر مشتری با ارایه مدارک بتواند مازاد بر قدر متیقن را اثبات کند، باید حکم به نفع مشتری نسبت به حداکثر داد (عاکفی قاضیانی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۱۲-۱۳).

ج. معوض بودن قرارداد صندوق امانت

خود موافقان ودیعه بودن عقد صندوق امانت قبول دارند که تنها اشکال اصلی در این است که عقد ودیعه ذاتاً مجانی است، برخی معتقدند که حتی اگر اجرت تعیین بشود به عنوان تعهد اصلی بازهم عقد ودیعه است و مبنی بر احسان، چون در منابع فقهی هم مجانی بودن جزء مقتضای ذات عقد ودیعه قلمداد نشده ولی بنحاضر پرداخت اجرت باید قائل بر این شد که حدود مسئولیت مستودع وسیع‌تر از ودیعه است (کاشانی، ۱۳۸۸، ص ۱۶۲).

امروزه به دلیل تخصص و قرارداد حرفه‌ای امانت می‌توان گفت که عقد ودیعه ساده تبدیل به عقد ودیعه با اجرت تبدیل شده است که دو ویژگی اصلی دارد، ۱. معوض بودن از ویژگی اصلی این قرارداد است مانند انبارهای عمومی که در برابر خدماتی که ارائه می‌دهد هزینه انبارداری می‌گیرد. ۲. امانت به صورت حرفه‌ای و به دید تخصص دیده می‌شود و اجرت هم بنحاضر همین تخصص داده می‌شود و تعهد به حفاظت در برابر اجرت مقتضای اصلی این قرارداد است. با این ویژگی‌ها این عقود را نباید عقد

ودیعہ شمرد چون اجرت در چنین عقدی به عنوان تعهد اصلی در مقابل حفاظت است (سعادت مصطفوی و تاتاری ۱۳۹۲، ص ۱۳).

از آنجا که واگذاری صندوق جزء خدمات بانکی است و در عرف خاص هم هیچ بانکی خدمات بانکی مجانی ارائه نمی‌دهد، و هم چنین در فرض سکوت طرفین براساس قاعده (عمل المسلم محترم ما لم بقصد التبوع)، تازمانی که تبرع اثبات نشود عمل فرد محترم است و در برابر هر عملی اجرت وجود دارد و در صورت شک باید قایل به اعمال قاعده احترام به عمل مومن باشیم که زیر بنای ماده ۳۳۶ نیز برگرفته از همین قاعده فقهی است. براساس قاعده احترام و هم چنین جزء خدمات بانکی و عمل تجاری بودن، ودیعہ دانستن این قرارداد با منطبق حقوقی سازگار نیست، چون ذات ودیعہ بر مبنای نیکوکاری و خیر رساندن است و بخاطر همین عقدی مجانی قلمداد می‌کنند.

د. تعهد به رد مال

براساس آیه ۵۸ سوره نساء، امین باید مالی را که گرفته نگه دارد و با مطالبه مالک به صاحبش بازگرداند. و از این رو مالی که به عنوان امانت برای نگهداری داده می‌شود باید برگردانده شود و بخاطر همین اگرچه امین در مورد تلف مال مورد امانت مسئول نیست مگر اثبات تعدی و تفرط امین ثابت بشود ولی در رابطه به بازگرداندن مال مورد امانت تعهد به نتیجه دارد و در صورت شک در رد مال یا عدم رد آن، اصل بر عدم رد است و امین باید اثبات کند که مال را پس داده است (کاتوزیان، ج ۴، ص ۱۹). ولی بانک اشیا را به مالک یا مشتری رد نمی‌کند چون مالی را نگرفته که بانک بخواهد آن را برگرداند، بخاطر همین در پایان قرارداد برای اطمینان از تخلیه صندوق پولی بابت آن بانک به عنوان قرض الحسنه می‌گیرد. برخی در رد این دلیل براین باور است که لازم نیست امین در رد مال، حتما مورد ودیعہ را به قبض مالک بدهد مهم استیلا و فراهم کردن امکان دستیابی مالک به مال است (سنهوری، ۱۹۵۸، ج ۶، ص ۱۸). با این وجود قبض چه مادی و چه معنوی هر دو از مصادیق قبض و رد است، مشکل اساسی در ودیعہ نبودن قرارداد صندوق بانکی این است که به بانک چیزی سپرده نشده که ملزم به رد آن باشد بلکه بانک مکانی مطمئن و همراه با تدابیر امنیتی به مشتری می‌دهد و نسبت به ایمنی می‌توان برای بانک تعهد به ایمنی از نوع تعهد به نتیجه دانست.

۲. بررسی ماهیت قرارداد صندوق بانکی از نگاه اجاره

با وجود ایرادات بر ماهیت ودیعہ بودن صندوق بانکی قرارداد برخی معتقد بر اجاره بودن چنین قراردادی شدند، زیرا محتویات صندوق به بانک سپرده نمی‌شود (درحالی که عنصر سپردن رکن اصلی عقد ودیعہ است) و در اختیار مشتری است و او می‌تواند اشیا درون صندوق را کم یا زیاد کند پس چگونه می‌توان بانکی را که محتویات در اختیارش نیست موظف به حفاظت و بازگرداندن نمود؟ مازو (۱۹۴۶؛ به نقل از کاتوزیان؛ ۱۳۹۸، ج ۴، ص ۲۹) شایان ذکر است که ماهیت اجاره بودن صندوق بانکی بیشتر در حقوق فرانسه مطرح است (السنهوری، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۱۱).

۲-۱. اشکالات اجاره بودن ماهیت صندوق امانات

۲-۱-۱. تملیک منفعت و تسلط مالکان:

هدف از عقد اجاره، تملیک و تسلیم مورد اجاره توسط موجر (بانک) در برابر عوض به مستاجر (مشتری) می‌باشد، البته تسلیم عین مستاجر به هر کیفیتی که باشد کافی نیست بلکه باید عین مستاجر را در حالتی که قابل بهره‌برداری مورد نظر مستاجر است

به او تحويل دهد. حال آن كه ساز و كار استفاده از اين صندوق امانات به گونه‌اي است كه هر صندوق دو كليد دارد يكي در اختيار بانك و ديگري در اختيار مشتري، بانك يا مشتري به تنهائي نمي‌تواند درب صندوق را باز كند. مضافاً اينكه مشتري صرفاً در ساعات اداري حق استفاده از صندوق را دارد به عبارتي تسلط مالكانه‌اي كه مستاجر در عقد اجاره بر مورد اجاره دارد در صندوق امانات مخدوش به نظر مي‌رسد (ريپر و بولانژه به نقل از كاتوزيان، ۱۳۹۸، ج ۴، ص ۲۹). در حالي كه عقد اجاره بايد مطابق چارچوب م ۴۹۶ قانون مدني باشد و مستاجر بر مالكيته منافع خود به دليل تمليكي بودن عقد اجاره تسلط كامل داشته باشد و در اختيار او باشد (عاكفي قاضياني و همكاران، ۱۴۰۱، ص ۶).

۳. ماهيت مختلط عقد اجاره و وديعه در صندوق امانات

۳-۱. در جهت توجيه اشكالات مطرح شده عده‌اي از نويسندگان قرارداد صندوق امانات را عقد غير معين و تركيبی از عقد اجاره و وديعه مي‌دانند (كاتوزيان، ۱۳۹۱، ص ۳۵۵). ابتدا بانك صندوق را به مشتري اجاره مي‌دهد بعد مشتري صندوق را براي نگهداري نزد بانك به وديعه مي‌گذارد. به عبارتي، بانك منافع صندوق را به مشتري تمليك مي‌كند و در برابر آن از مشتري اجرت مي‌گيرد سپس مشتري، صندوق را نزد بانك به وديعه مي‌گذارد، و با استناد به ماده ۶۱۸ ق.م بانك نبايد از محتويات صندوق آگاهي يابد و هم چنين براساس ماده ۶۰۹ ق.م، لازم نيست كه مودع مالك مورد وديعه باشد بلكه امين نيز براي محافظت بيشتر از مالي كه به او سپرده شده است مي‌تواند آن را به وديعه گذارد (كاتوزيان، ۱۳۹۶، زيرنويس ماده ۶۰۹، ص ۴۲۰).

۳-۲. اشكالات وارده بر اين نظر

۳-۲-۱. تعيين قواعد حاكم بر قرارداد صندوق امانات،

ماهيت مختلط صندوق بانكي بودن در اجرا و با توجه به دست برتري كه بانك در اين قرارداد دارد و الحاقی بودن قرارداد مشكلات عديده‌اي را براي مشتري ايجاد خواهد نمود. به نظر مي‌رسد در اين مورد بايد هدف اصلي طرفين و تعهد اساسي متصرف مال مورد توجه قرار گيرد، اگر هدف اصلي، تمليك منفعت صندوق به مشتري در قبال اجرت معين باشد، قواعد اجاره حاكم است، ولي اگر هدف اصلي طرفين حفاظت و نگهداري از مال است قواعد حاكم، قواعد عقد وديعه است. پس در تعيين قواعد حاكم بر رابطه بايد ديد به كدام يك از دو چهره عقد ارتباط بيشتري پيدا مي‌كنند (كاتوزيان، ۱۴۰۱، ج ۱، ص ۹۷). اظهار اين نظرنيز خالي از اشكال نيست، چرا كه مشتري بخاطر منافع خود تمايل به وديعه و بانك نيز تمايل به اجاره خواهد داشت، و اين اختلاف باعث ارجاع به عرف و دادگاه مي‌شود، در حالي كه براي جلوگيري از طولاني شدن اين اختلافات مي‌توان از ابتدا به ساكن چنين قراردادي را تابع ماده ۱۰ قانون مدني دانست، انتخاب عقود مختلط و مركب در حقوق ايران فاقد منشاء مشخص است و موجب تعارض اراده‌ها مي‌شود، كه خطر بطلان عقد را به دليل عدم تلاقي اراده به وجود مي‌آورد و اين مخالف اصل استحكام معاملات است بخصوص معاملاتي كه مرتبط با نظم عمومي است.

۴. ماهيت مستقل صندوق بانكي

۴-۱. مطابق ماده ۱۰ قانون مدني، اصل حاكميت اراده در حقوق ايران پذيرفته شده است. بنا بر اين، متعاملين ملزم نيستند معامله خود را ذيل يكي از عقود معين شرط يا شرط ضمن يكي از عقود معين بياورند، بنا بر اين به نظر مي‌رسد قرارداد صندوق امانت يكي از عقود معين و يا حتي عقدي با ماهيت تركيبی نيست، بلكه تابع قرارداد خصوصي ماده ۱۰ قانون مدني است و مشتري لزومي به اثبات تقصير بانك ندارد چرا كه كه تعهد بانك از نوع تعهد به نتيجه است (عاكفي قاضياني و همكاران، ۱۴۰۱، ص ۱۹).

برخی نیز بر مبنای تایید عقد نامعین معتقد است که با توجه به اینکه قرارداد صندوق بانکی یک عملیات بانکی خاص است، شبیه برخی از عقود جدیدی چون «اجاره به شرط تملیک» تابع اصل آزادی قراردادها ماده ۱۰ قانون مدنی است (امیری، ۱۴۰۲، ص ۱۱). برخی نیز با اقتباس از حقوق فرانسه قائل بر عقد حفاظت است؛ عقدی است که از یک طرف نگهداری و حفاظت مهم است و از سوی دیگر اجرت به عنوان ارکان اصلی این نوع عقد است که به طور جامع و مانع می‌توان گفت وعده‌ای است در قالب حرفه‌ای و تخصصی، منتها به دلیل اینکه چنین عقدی در ایران ناشناخته است، در جهت توجیه احکام و آثار آن زیر عنوان عقد نامعین قرار می‌گیرد (سعادت مصطفوی، تاتاری، ۱۳۹۲، ص ۲۳).

۴-۲. ایراد وارده بر این فرضیه

موافقان این نظر معتقدند زمانی که قانونگذار، عقود غیر معین را پذیرفته است دیگر لزومی ندارد در تلاش برای گنجاندن یک ماهیت نوظهور در قالب یک عقد معین باشیم. ولی به دلیل اینکه شرایط و قواعد عقود معین بطور کامل در قانون بیان گردیده، قرار گرفتن یک قرارداد ذیل ماهیت یک عقد معین، بسیاری از ابهامات و نقص‌های قرارداد را به خودی خود رفع می‌کند فلذا گنجاندن یک قرارداد در قالب عقد معین، مفیدتر به نظر می‌رسد.

۵. بررسی تعهد مربی شنا با قرارداد صندوق بانکی

در بحث مسئولیت مربی بخاطر خسارتی که بر شاگرد خود در زمان آموزش اتفاق می‌افتد اختلاف هست، در فقه اگرچه کلمه تعهد به نتیجه و تعهد به وسیله به صراحت نیامده، ولی فقهاء در بررسی مواردی به این نوع تعهدات چشم داشته اند مانند، تعهد ایمنی مربیان شنا در کودکانی که به آن‌ها سپرده شده است تعهد ضمنی به نتیجه است (خدمتگزار، ۱۳۸۹، ص ۴۶). برخی از حقوقدانان بر این باورند که تقسیم تعهد از لحاظ مفاد آن به دو نوع تعهد به نتیجه و تعهد به وسیله کارایی لازم را نداشته است. لذا بر پایه همین نظر تعهدات را به ۱- تعهد به وسیله خفیف ۲- تعهد به وسیله معمولی ۳- تعهد به وسیله شدید ۴- تعهد به نتیجه خفیف ۵- تعهد به نتیجه معمولی ۶- تعهد به نتیجه شدید تقسیم کرده اند، و تعهدات مربی شنا را از موارد تعهد به وسیله شدید آورده‌اند (تفرشی و مرتضوی، ۱۳۸۸، ص ۱۵).

در ایراد بر این نظر می‌توان گفت که وقتی بحث از مسئولیت مربی شنا می‌شود باید بین کارآموزان فرق گذاشت، برای برای توجیه مسئولیت مربی معتقد بر یک نظر نشد چراکه که وقتی بحث از کارآموز مبتدی مطرح می‌شود با کارآموزی که حداقل دوره‌های اول را گذراندن مسئولیت مربی متناسب با آن تغییر می‌کند. در مورد کارآموز مبتدی با توجه به اینکه شاگرد هنوز آموزش اولیه را ندیده است، مربی باید مراقبت‌های لازم و بیشتری را داشته باشد و تعهد او تعهد به نتیجه است ولی اگر کارآموز آموزش اولیه را گذرانده است تعهد مربی را باید فرض تقصیر در نظر گرفت و اگر حادثه‌ای برای کارآموز افتاده باشد، مربی با اثبات اینکه مراقبت‌های لازم را اعمال کرده است (اثبات عدم تقصیر) از مسئولیت‌بری می‌شود و خود کارآموز باید اثبات خلاف کند، لذا «در صورتی که افراد تحت تعلیم مربیان خسارتی به ثالث زده باشند، در صورتی که کارآموز نابالغ باشد ابزاری در دست مربیان ورزشی می‌باشند و مربی مسئول است، اما در صورتی که نوآموز مهارت‌های اولیه را دارا باشد مربی در صورتی مسئول است که سبب اقوی از مباشر باشد» (وزیری همامانه، ۱۳۹۹، ص ۸).

در مقایسه تعهد مربی شنا با قرارداد صندوق بانکی وجه تشابه بین دو نوع قرارداد را می‌توان به، ۱- تعهد ضمنی ایمنی در هر دو قرارداد ۲- تخصص و حرفه‌ای بودن اعمال مربی و بانک. اصلی‌ترین شباهت در این قرارداد را همین جنبه تخصص و حرفه‌ای بودن باید در نظر گرفت، مربی وقتی کارآموزی را برای آموزش قبول می‌کند و کارآموز راضی می‌شود که مبلغ پیشنهادی

را به مربی بدهد مبنای اصلی آن اعتماد و باور به تخصص مربی است، لذا مربی در بررسی تخصص خود باید پاسخگو باشد و بر مبنای تخصص او باید تعهد مربی را تعهد به نتیجه دانست مخصوصا اگر شاگرد مبتدی و آماتور باشد، همین مورد در توجیه مسئولیت بانک قابل توجه است و بانک نیز به دلیل حرفه و تخصص خود در زمینه اجاره دادن صندوق خود به عنوان یک از خدمات بانکی باید از لحاظ ایمنی و به کار بردن مراقبت‌های لازم باید قایل به تعهد به نتیجه بود. البته ممکن است سوال شود که کارآموز برای آموزش تحت اختیار مربی قرار می‌گیرد یعنی در زمان و مکان مشخص زیر نظر مربی است و همین تحت اختیار بودن را می‌توان نوعی «سپردن» یا تسلط در نظر گرفت، در حالی که بانک صندوق را در اختیار کامل مشتری قرار نمی‌دهد و خود بر صندوق نظارت می‌کند، لذا بین این دو قرارداد فرق است، در جواب می‌توان قائل بر این شد که در قراردادهایی مانند آموزش برای شخص در قبال اجرت یا حمل و نقل در برابر اجرت، ماهیت این قرارداد این هست که برای انجام مفاد قرارداد باید کارآموز و مال تحت اختیار آن‌ها قرار بگیرد، در حالی که در قرارداد صندوق یا قرارداد پارکینگ، موضوع قرارداد اجاره دادن مکانی است. ولی وجه اشتراک این چهار تا عقد؛ «تعهد به ایمنی» در ضمن قرارداد است که منشاء چنین تعهدی بخاطر تخصص و حرفه خاص این عقود است.

۶. مقایسه قرارداد پارکینگ با صندوق بانکی

قرارداد پارکینگ عقد ودیعه نیست چون جایز بودن از اوصاف اساسی ودیعه است. حتی اگر چه می‌توان برای ودیعه شرط عوض قرار داد. بازم این شرط جنبه ی فرعی دارد (ره پیک، ۱۳۸۷، ص ۶۹). در حالی که در قرارداد پارکینگ وجهی پرداخته می‌شود و یکی از عوضین اصلی است اگرچه اجاره عقدی لازم است اما لازم بودن به معنی این نیست مستاجر هر وقت دلش خواست نتواند زودتر از موعد بیاید بلکه اگر زودتر از موعد هم بیاید مبلغ ساعت مشخص شده را باید پرداخت کند، و این باعث ضرر متصدی پارکینگ هم نمی‌شود. اگر کلید تحویل متصدی داده می‌شد و کنترل آن به متصدی داده شود شاید بتوان گفت که عقد ودیعه است. ولی این توجیه درستی نیست و قبضی که هنگام ورود ماشین به داخل صادر می‌شود برای شناسایی ماشین نیست بلکه برای اندازه‌گیری مدت برای محاسبه هزینه است. اما ودیعه این مزیت را دارد که متصدی به دلیل مسئول نگهداری بودن دقت لازم را داشته باشد و تشویق به بالا بردن سطح ایمنی پارکینگ داشته باشد، با این وجود حتی اگر قائل بر اجاره بودن قرارداد پارکینگ نباشیم، باز هم این قرارداد عقد ودیعه نیست چون با در نظر گرفتن شرط اجرت ماهیت ودیعه همچنان جایز باقی می‌ماند، و با توجه به وجود اجرت در این قرارداد به عنوان عوض اصلی، نهایتا باید آن را در زمره عقود نامعین و تابع ماده ۱۰ بدانیم. در فرض اجاره بودن، علاوه بر اثبات خسارات به خودرو راننده باید اثبات کند که متصدی در انجام وظایف خود مرتکب تعدی و تفریط شده است پس اثبات با مالک است. متصدی تعهدی در نگهداری ندارد و فقط با اثبات تقصیرش مسئول است (خوئسندیان و اسدی، ۱۳۹۶، ص ۱۷). برای بررسی مبنای مسئولیت متصدی پارکینگ ما نباید برای توجیه همه ی انواع قرارداد پارکینگ به یک مبنای مسئولیت متکی شد بلکه متناسب با نوع پارکینگ مسئولیت متصدی نیز متفاوت خواهد بود. بنابراین،

۱. وقتی صاحب خودرو بعد از ورد به پارکینگ، برای جابجایی و.. کلید ماشین را به متصدی تحویل می‌دهد در اینجا باید تابع عقد نامعین و ماده ۱۰ شد، شاید گفته شود که این مورد قرارداد شبیه به عقد ودیعه باشد چون کلید ماشین به متصدی سپرده می‌شود، ولی با دقت در اجرتی که به عنوان عوضین اصلی به متصدی داده می‌شود، آن را از عقد ودیعه دور می‌کند. در حقوق آمریکا قراردادی شبیه این موضوع وجود دارد که قرارداد «lease» نامیده می‌شود که اجازه انجام یک عمل را در ملک دیگری

بدون اینکه مالکیت منتقل شود داده می‌شود یعنی اجاره صرف نیست بلکه تعهد به واگذاری است. ولی چون در ایران چنین قراردادی وجود ندارد ما ناچار به مراجعه به عقود نامعین هستیم.

۲. وقتی متصدی کلید خودرو را همراه خود دارد و به متصدی تحویل نمی‌دهد باید قائل به اجاره محل شد، برخی بین پارکینگ باز و پارکینگ به صورت بسته فرق گذاشته اند یعنی در پارکینگ به صورت باز چون تعهدی به نگهداری ندارد پس بحث اثبات تعدی و تفریط هم معنی ندارد. ولی در پارکینگ بسته، در خصوص سرقت و... فرض تقصیر متصدی حاکم است و او باید عدم تقصیر خود را اثبات کند و گرنه مسئول است (خورسندیان و اسدی، ۱۳۹۶، ص ۸). در بحث پارکینگ باز؛ باید عقد اجاره مکان را در قالب سنتی خود در نظر گرفت و متصدی در نگهداری ماشینی که راننده در پارکینگ قرار داده، مسئول نیست مگر اثبات تعدی و تفریط او بشود، ولی در بحث پارکینگ به صورت بسته، متصدی از باب ایمنی مکان مانند؛ وجود نگهبان در ورودی یا داخل، وجود دوربین مدار بسته و... تعهد به نتیجه دارد، به عبارتی متصدی مکانی همراه با امتیازات و امکانات (دوربین، نگهبان، و...) که در ضمن قرارداد هست اجاره می‌دهد و در صورتی که به عنوان مثال سرقتی از باب ایراد و نقص در ایمنی رخ دهد مسئول است.

قرارداد پارکینگ به صورت مکان بسته به ماهیت صندوق بانکی نزدیک‌تر است. چون ۱- در هر دو به طور ضمنی تعهدات به ایمنی وجود دارد ۲- هر دو قرارداد اجاره مکان است ۳- در هر دو اجاره از قاب سنتی خارج می‌شود و به لحاظ تخصصی و حرفه‌ای بودن شغل به طور ضمنی ایمنی در حفظ مکان وجود دارد و از لحاظ ایمنی تعهد به نتیجه دارند و مسئولیت به صورت مفروض است و در صورت سرقت و.. بانک و متصدی پارکینگ مسئول هستند مگر اثبات قوه قاهرانه بکنند. به عبارت دیگر بانک و متصدی پارکینگ مکان مورد اجاره را همراه به ایمنی مکان اجاره می‌دهند و حتی اگر وجود امنیت را در قرارداد تصریح نکنند، عرف خاص به طور ضمنی وجود آن را ایجاب می‌کند.

۷. مقایسه قرارداد صندوق امانات با متصدی حمل و نقل

تعهد متصدی حمل و نقل یک تعهد قراردادی است، که فرد مال خود را برای حمل و رساندن به مقصد به شخصی تحویل می‌دهد، در مورد مبنای مسئولیت متصدی حمل و نقل در قانون ایران تعارض وجود دارد که با توجه به ماهیت هر قرارداد در باب حمل و نقل می‌توان بین تضاد بین این مقررات را جمع کرد، قانون مدنی در ماده ۵۱۶ بحث حمل و نقل را در باب اجاره مطرح کرده است و متصدی حمل و نقل را اجیر در نظر می‌گیرد لذا تصرف او را تصرف امین قلمداد می‌کند، و در صورت تلف مال در دست اجیر، مسئول نیست مگر صاحب کالا، اثبات تعدی و تفریط او را بکند. پس مبنای مسئولیت تصدی حمل و نقل در ق. م، مسئولیت مبتنی با تقصیر است (تعهد به وسیله) و بار اثبات تقصیر بر عهده زیان دیده است. اما قانون تجارت برای متصدی حمل و نقل با اینکه ماهیت قرارداد اجاره است ولی به دلیل عمل تجاری بودن مسئولیت شدیدتری (تعهد به نتیجه) در نظر گرفته است، و متصدی را در هر حال مسئول تلف مال التجاره دانسته مگر اثبات قوه قاهرانه بکند (مسئولیت عینی)، در این صورت بار اثبات عوامل قاهرانه (برای برائت خود) بر عهده متصدی است در غیراینصورت مسئول است (بیات، ۱۳۹۹، ص ۴۵۸-۴۵۹).

با این وجود برخی در حمل کالا در قانون تجارت، نرساندن کالا به صورت سالم را فرض تقصیر می‌دانند به عبارت دیگر متصدی اگر بتواند عدم تقصیر خود را ثابت کند از مسئولیت رهایی می‌یابد، و وجه تمایز مقررات حمل و نقل در ماده ۳۸۶ قانون تجارت با ماده ۵۱۶ قانون مدنی در بار اثبات دعواست که در ماده ۳۸۶ خود متصدی حمل و نقل عدم تقصیر خود را اول باید اثبات کند

(شهیدی، ۱۳۶۴، ص ۶۸). ولی شایان ذکر است که بین مسئولیت عینی و مسئولیت مبتنی بر فرض تقصیر تفاوت وجود دارد، قانونگذار در برقراری مسئولیت عینی اغلب به مصلحت اجتماعی و نظم عمومی و رعایت انصاف نظر دارد و اثبات عامل قاهرانه برای رفع مسئولیت ناشی از حکم خاص قانونگذار است نه متکی به قواعد عمومی قراردادها. مسئولیت ناشی از نقض قرارداد به مسئولیت مبتنی بر تقصیر و مسئولیت عینی تقسیم می‌شود، از آنجا که اصولاً تعهدات قراردادی تعهد به نتیجه است و در تعهدات ایمنی نیز چون ناظر به نتیجه است، تخطی از آن نیاز به وجود عنصر تقصیر ندارد، تعهد ضمنی سالم رساندن کالا اصولاً مسئولیتی قهری و ناشی از قانون است (کاتوزیان، ۱۳۶۹، ص ۲۷).

قانونگذار در مورد حمل و نقل در دو قانون ماده‌ای تدوین گرفته که در ظاهر با هم تعارض دارند ولی با استناد به قاعده جمع می‌توان مسئله را حل کرد، غایت قانونگذار در ماده ۳۸۶ قانون تجارت این است که حمل و نقل شمول ماده ۳۸۶ قانون تجارت در قالب اعمال تجاری در می‌آید و به نوعی مرتبط با نظم اقتصادی و عمومی جامعه می‌شود و فعالیت او چهره حرفه‌ای به خود می‌گیرد، لذا بر مبنای همین تخصصی و حرفه‌ای شدن تصدی حمل و نقل و مرتبط با نظم عمومی شدن و هم چنین رعایت مصلحت، در قبال حمل اشیاء مشتری، قانون مسئولیت سنگین تری برعهده متصدی حمل و نقل گذاشته است. چهره تخصصی به خود گرفتن و عمل تجاری شدن این نوع قرارداد باعث جدایی عقد اجاره از قالب سنتی خود در م ۵۱۶ قانون مدنی می‌شود، لذا متصدی به دنبال سود و تبلیغی که از تخصص و حرفه تجاری شدن خود به دست می‌آورد باید متناسب با آن بر مسئولیت متصدی نیز اضافه بشود و این از باب نظم عمومی و مصلحت جامعه پذیرفته شده است (خدمتگزار، ۱۳۸۹، ص ۲۶).

شباهت عقد اجاره ماده ۳۸۶ قانون تجارت با قرارداد صندوق بانکی را می‌توان در سه جهت بررسی کرد، ۱- هر دو قرارداد اجاره هستند. ۲- در هر دو قرارداد قالب عقد اجاره شکل حرفه‌ای و تخصصی به خود می‌گیرد. و از قالب سنتی خود فاصله می‌گیرند. ۳- هر دو قرارداد به دلیل تخصص و اعمال تجاری بودن زمینه را برای نظریه تعهد ایمنی در قراردادها باز می‌کنند، براین اساس مسئولیت هر دو قرارداد از نوع «مسئولیت عینی» است. به عبارتی در صورت بروز خسارت حتی با اثبات عدم تقصیر و تعدی و تفریط باز هم مسئول هستند مگر خود بانک یا متصدی حمل و نقل با اثبات قوه قاهرانه از مسئولیت‌بری شوند. ۴- هر دو قرارداد اجاره از نوع اجاره اشیاء هستند که به دلیل تخصص و مرتبط با رفاه جامعه بودن دارای مسئولیت عینی هستند و تنها مانع عدم مسئولیت آن‌ها اثبات قوه قاهرانه است. از مقایسه قرارداد صندوق بانکی با سایر قراردادها بخصوص ملاک ماده ۳۸۶ قانون تجارت می‌توان چنین نتیجه گرفت که در جایی که بحث از تخصص و حرفه می‌شود یا در انعقاد عقد یکی از طرفین دست برتری بر دیگری دارد، متناسب با آن، مسئولیت نیز شدیدتر می‌شود و این تشدید مسئولیت از ضرورت‌های جامعه و نظم عمومی نشأت می‌گیرد. با توجه به مبنای قانونی موجود در حوزه تصدی حمل و نقل (حکم روشن)، به دلیل وجه مشترک بین قرارداد صندوق اجاره‌ای بانکی، قرار داد پارکینگ، و قرارداد مربی آموزش با قرارداد متصدی حمل و نقل قانون تجارت، می‌توان تعهد ایمنی موجود در ضمن قرارداد متصدی حمل و نقل را بر این سه قرارداد نیز سرایت داد.

۸. الحاقی بودن عقد،

قرارداد صندوق امانات بانکی از جمله قراردادی است که در آن متن و مفاد قرارداد توسط بانک تدوین شده و با چارچوب مشخص و از پیش تعیین شده به مشتری ارائه می‌شود و مشتری می‌تواند با بررسی متن قرارداد یا آن را قبول کند یا از قبول آن خودداری کند. همین عدم مذاکره در تعیین مفاد قرارداد با توافق طرفین ذهن را به این سو می‌کشد که این قرارداد قراردادی است که در حقوق فرانسه «قرارداد انضمامی»، در حقوق مصر «عقود الاذعان»، در حقوق لبنان «عقود الموافقه» و در حقوق ایران

«قرارداد الحاقی» الحاقی نامیده می‌شود، چرا که ویژگی قرارداد الحاقی این است که پیش نویس آن از جمله مفاد قرارداد و شرایط آن و حقوق و تکالیف طرفین از قبل تهیه شده و طرف مقابل بدون داشتن حق تغییر یا اضافه کردن شرایط جدید، ناچار است یا قبول کند یا منصرف شود. از این رو برخی به دلیل تحمیل مفاد و شروط قرارداد به طرف مقابل آن را عقود تحمیلی می‌نامند (شهیدی، ۱۳۹۸، ص ۸۹). برخی هم معتقدند چون طرف مقابل یا باید آن را تصویب یا رد کند عقود تصویبی می‌نامند (قافی، ۱۳۸۳، ص ۳).

پس از بررسی‌های صورت گرفته و با وحدت ملاک گرفتن از ماده ۳۸۶ قانون تجارت می‌توان ماهیت قرارداد صندوق بانکی را چنین تفسیر کرد، عقد اجاره‌ای است با تعهد ضمنی ایمنی در خود عقد، که این تعهد به ایمنی ناشی از تخصص، جزء خدمات بانکی و تجاری بودن، ارتباط با نظم عمومی بودن است و صرف اجاره در قالب سنتی نیست لذا بانک از لحاظ تعهد به ایمنی مکان (صندوق)؛ تعهد به نتیجه دارد. پس قرارداد صندوق بانکی، اجاره سنتی نیست تا با ایراد عدم تسلط و محدود شدن دامنه اختیارات مالک منافع به دلیل نظارت بانک روبه رو شود، چرا که از یک طرف الحاقی بودن قرارداد صندوق بانکی و از طرف دیگر به دلیل تعهد ایمنی ضمن قرارداد و شکل حرفه‌ای و تخصصی گرفتن عقد اجاره طبیعی است اراده مشتری محدود شود، با این وجود چنین محدودیتی در عمل به نفع خود مشتری است چون در قالب عقد اجاره تخصصی درآمدن، باعث گسترش دامنه‌ی مسئولیت بانک نسبت به اجاره سنتی بیشتر می‌شود و بر شمار مسئولان فرضی پرداخت اضافه می‌شود.

نتیجه‌گیری

قرارداد صندوق بانکی از عقود الحاقی است که در تهیه متن و شرایط آن بانک نسبت به مشتری برتری دارد. در قراردادهایی که یکی از طرفین دست برتری را دارد قائل شدن به تعهد ضمنی ایمنی قابل پذیرش است و مساله‌ی دشواری اثبات تقصیر را حل می‌کند (خدمتگزار، ۱۳۸۹، ص ۲۶).

اجاره صندوق یکی از خدمات بانکی برای جذب مشتری است و به نوعی در ارائه این خدمات بانکی باید تخصص و حرفه‌ای بودن بانک در این زمینه را باید در نظر گرفت. این نوع قالب قراردادی عقد اجاره‌ای است که به طور ضمنی تعهد به ایمنی مکان مورد اجاره در آن نهفته است و صرف عقد اجاره در ماهیت سنتی نیست. از بین قراردادهای مشابه؛ قرارداد مربی آموزشی، قرارداد پارکینگ به صورت مکان بسته و قرارداد اجاره حمل و نقل مشمول ماده ۳۸۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ به مفهوم قرارداد صندوق بانکی نزدیک‌تر است، حکم موجود در قرارداد متصدی حمل و نقل موضوع ماده ۳۸۶ را می‌توان به سه عقد دیگر (قرارداد پارکینگ، قرارداد مربی آموزشی و قرارداد صندوق امانت بانکی) به دلیل موضوع مشابه و فقدان حکم در آنها سرایت داد و از ماده ۳۸۶ قانون تجارت وحدت ملاک گرفت. در هر چهار عقود ذکر شده به طور ضمنی تعهد به ایمنی وجود دارد، هر چهار عقود به لحاظ تخصص و حرفه‌ای بودن شغل در جهت بالا بردن رفاه و امنیت جامعه به نوعی مربوط به نظم عمومی است و این موارد سبب می‌شود عقد اجاره از قالب سنتی خود خارج بشود و به طور ضمنی تعهد ایمنی بدون نیاز به تصریح در چنین عقد اجاره‌ای در اسکله‌ی مفاد آن قرار بگیرد که از لحاظ ایمنی تعهد به نتیجه دارند، حتی اگر قائل به مسئولیت عینی نیز نباشیم حداقل مسئولیت متصدیان را به دلیل تخصص و جنبه حرفه‌ای بودن شغل و ماهیت الحاقی بودن عقود باید به صورت مفروض در نظر بگیریم. وجه مشترک همه‌ی این چهار عقود «تخصص، حرفه خاص بودن» است که به دنبال خود تعهد به ایمنی را می‌آورند که سبب تغییر تعهد از وسیله به نتیجه می‌شود. طرفین حتی اگر تعهد به ایمنی را در قرارداد تصریح نکنند، «عرف خاص» به طور ضمنی وجود آن را ایجاب می‌کند. ورود نوظهور قرارداد بیمه در کنار قرارداد صندوق بانکی از لحاظ اینکه

مشتري بيمه گذار است، ذهن را به پذيرفتن اجاره بودن صندوق بانكي بيشتر قانع مي كند، در بحث رفع مسئوليت بانك از خود با اثبات قوه قاهرانه، از باب تعدد مسئولان پرداخت نقش بيمه روشن تر مي شود، در اينكه سرقت شمول قوه قاهرانه است يا نه؟ بايد بين سرقت ساده و سرقت مسلحانه فرق گذاشت، كه با توجه به غير قابل پيش بيني بودن و غير قابل پيشگيري بودن سرقت مسلحانه مي توان فقط اين نوع سرقت را از موارد قوه قاهرانه به شمار آورد، لذا در سرقت مسلحانه بانك مسئول نيست و مشتري مي تواند با استناد به مسئوليت تضامني به بيمه گر يا مسبب حادثه مراجعه كند، اما در سرقت ساده، بانك از باب تعهد ايمني ضمن عقد اجاره (سرقت ساده در مكاني كه داراي امنيت كامل است جنبه غير قابل پيشگيري را ندارد) و بيمه گراز باب قرارداد بيمه اي و مسبب حادثه از باب مسئوليت غير قراردادي ممكن است مسئول باشند، كه با توجه به اينكه موضوع واحد اما منبع تعهد متعدد و مسئولان تعهد متعددنند مي توان قائل به مسئوليت تضامني بين آنها شد، البته بيمه گرها در متن قرارداد بيمه خود، اصولا بي احتياطي بانك (عدم نصب دوربين امنيتي، نبود نگهبان در بانك و موارد امنيتي ديگر اماره بر بي احتياطي بانك است) را بيمه نمي كنند، كه در اين صورت مسئوليت تضامني بانك و سارق مطرح مي شود.

فهرست منابع

- افكار، حميد؛ خدابخشي، عبدالله (۱۴۰۱). طرح نظريه تضامن مسئوليت مسبب حادثه و بيمه گر در قانون بيمه اجباري. مجله حقوقي دادگستري، (۸)، ۲۷-۴۷.
- امامي، حسن (۱۳۹۵). حقوق مدني، جلد يك، چاپ سي و هفتم، تهران، انتشارات اسلامي.
- اميري، علي (۱۴۰۲). بررسي ماهيت قراردادهاي اجاره صندوق امانات بانكي، فصلنامه حقوق و مطالعات نوين، ۳ (۴)، ۱-۲۲.
- بيات، فرهاد و بيات، شيرين (۱۳۹۹). شرح جامع حقوق مدني، چاپ نوزدهم، تهران، انتشارات ارشد.
- تفرشي، محمد عيسي و مرتضوي، عبدالحميد (۱۳۸۸). مطالعه تطبيقي تعهد به وسيله وبه نتيجه در فقه، حقوق فرانسه و ايران. فصلنامه فقه و مباني حقوق، ۱۵ (۵)، ۱۱-۳۱.
- جعفري لنگرودي، محمدجعفر (۱۳۷۲). ترمينولوژي حقوق، چاپ ششم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- جعفري لنگرودي، محمدجعفر (۱۴۰۰). مجموعه محشاي قانون مدني، چاپ هشتم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- جعفري، فيض الله (۱۳۸۸). مطالعه تطبيقي ماهيت و مبناي مسئوليت متصديان حمل و نقل در کنوانسيون هاي بين المللي و حقوق ايران، مجله پژوهش هاي حقوقي، ۱۵، ۵۷-۸۲.
- خدمتگزار، محسن (۱۳۸۹). تعهد ايمني در قراردادهاي اجاره، چاپ اول، تهران، انتشارات جنگل.
- خورسنديان، محمدعلي و اسدي، زهرا (۱۳۹۶). ماهيت حقوقي انواع قراردادهاي پارکينگ در حقوق ايران و آمريکا، مجله مطالعات حقوقي دانشگاه شيراز، ۹ (۴)، ۹۱-۱۱۵.
- روديچاني، محمدمجتبي (۱۳۹۰). حقوق مدني، ۷، چاپ اول، تهران، انتشارات جنگل.
- ره بيك، حسن (۱۳۸۷). حقوق مدني عقود معين ۲، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندي.
- سعادت مصطفوي، سيد مصطفي و تاتاري، محمد مهدي (۱۳۹۲). تحليل عقد حفاظت در نظام حقوقي ايران با مطالعه تطبيقي در حقوق فرانسه، پژوهشنامه حقوق اسلامي، ۱، ۱۰۱-۱۲۸.
- السنهوري، عبدالرزاق احمد (۱۴۱۳). الوسيط في شرح القانون مدني، جلد ۱، مصر، انتشارات دار احياء التراث العربي.

- السهنوری، عبدالرزاق احمد (۱۹۵۸). الوسيط فی شرح القانون المدنی (الایجار و العاریه)، جلد ۶، مصر، انتشارات دار احیاء التراث العربی.
- شعبی، زهرا (۱۳۸۹). ماهیت و آثار بیمه در جبران خسارت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران.
- شهیدی، مهدی (۱۳۹۸). تشکیل قراردادها و تعهدات، چاپ چهاردهم، تهران، انتشارات مجد.
- شهیدی، مهدی (۱۳۶۴). برخورد مقررات قانون مدنی و تجارت در مورد قرارداد حمل و نقل، نشریه دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۲ (۱)، ۶۴-۷۱.
- صاحبی، جواد (۱۳۹۵). ماهیت صندوق امانات بانکها و محدودیت مسؤلیت مدنی آنها؛ چاپ اول، تهران، انتشارات پلک.
- عاکفی قاضیانی، موسی؛ رستمی درونکلا، حشمت و عکفی قاضیانی، وحید (۱۴۰۲). مال باختگان صندوق امانات بانک ملی، مدعی یا منکر؟، مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۲ (۵۳)، ۷-۲۶.
- عاکفی قاضیانی، موسی؛ نبی فیضی چکاب، غلام و عاکفی قاضیانی، وحید (۱۴۰۱). ماهیت قرارداد صندوق امانات، با رویکردی به سرقت از شعبه بانک ملی، نشریه علمی پژوهش‌های حقوقی، ۲۳ (۵۷)، ۳۷۶-۳۵۳.
- قافی، حسین (۱۳۸۳). ماهیت و میزان اعتبار قرارداد الحاقی، نشریه فقه و حقوق، ۲، ۶۱-۸۸.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۶۹). ضمان قهری؛ مسؤلیت مدنی، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۱). حقوق مدنی؛ دوره عقود معین، جلد یک، چاپ یازدهم، تهران، شرکت سهامی انتشار.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۶). قانون مدنی در نظم حقوق کنونی، چاپ، ۵۷، تهران، نشر میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۸). حقوق مدنی؛ دوره عقود معین، جلد چهارم، چاپ دوم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۹). الزامات خارج از قرارداد؛ مسؤلیت مدنی، جلد اول، چاپ شانزدهم، تهران، گنج دانش.
- کاتوزیان، ناصر (۱۴۰۱). قواعد عمومی قراردادها، جلد اول، چاپ هشتم، تهران، گنج دانش.
- کاشانی، سید محمود (۱۳۸۸). حقوق مدنی؛ قراردادهای ویژه، چاپ اول، تهران، انتشارات نشر میزان، ۱۳۸۸.
- کریمی، آیت (۱۳۸۸). بیمه اموال و مسؤلیت، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- کاتوزیان، ناصر و ایزانلو، محسن (۱۳۸۷). الزام‌های خارج از قرارداد، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- وزیری هامانه، معصومه (۱۳۹۹). مبنای حقوقی مسؤلیت مدنی مربیان ورزشی و شرایط تحقق آن. همایش ملی پژوهش نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران.
- یزدانیان، علیرضا و نیازی، عباس (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی مسؤلیت تضامنی در فقه و حقوق فرانسه، نشریه فقه و حقوق اسلامی، ۴ (۸)، ۱۷۹-۲۰۷.